

Sygn. akt *I ACa 501/21*

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 2 czerwca 2022 r.

Sąd Apelacyjny w P. I Wydział Cywilny i Własności Intelktualnej

w składzie:

Przewodnicząca: sędzia Małgorzata Kaźmierczak

Protokolant: sekr. sąd. Patrycja Amińska

po rozpoznaniu w dniu 27 maja 2022 r. w P.

na rozprawie

sprawy z powództwa **B. P., J. C. (1), P. G.**

przeciwko **Skarbowi Państwa - Wojewodzie (...)** zastępowanemu przez **Prokuratorię Generalną Rzeczypospolitej Polskiej**

o zapłatę

na skutek apelacji pozwanego

od wyroku wstępnego Sądu Okręgowego w P.

z dnia 6 kwietnia 2021 r. sygn. akt (...)

oddala apelację.

Małgorzata Kaźmierczak

Sygn. akt I ACa 501/21

UZASADNIENIE

Powodowie B. P., J. C. (1) i P. G. domagali się zasądzenia od pozwanego Skarbu Państwa kwot w następujących wysokościach :

1. na rzecz B. P. – 300.000 zł;
2. na rzecz J. C. (2) – 150.000 zł
3. na rzecz P. G. – 150.000 zł

i to wraz z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od 21 grudnia 2019 r. do dnia zapłaty.

W odpowiedzi na pozew strona pozwana wniosła o oddalenie powództwa w całości.

Wyrokiem wstępnym z dnia 6 kwietnia 2021 r. Sąd Okręgowy w P. uznał powództwo co za usprawiedliwione co do zasady, stwierdzając niezasadność podniesionego przez pozwanego zarzutu przedawnienia roszczenia.

Wydając powyższy wyrok Sąd pierwszej instancji ustalił, że zespół dworsko-parkowy położony w K. gm. K. powiat (...), województwo (...) stanowił przedwojenną własność A. F. (1). A. F. (1) odziedziczył pałac po swoim ojcu A. F. (2), który kupił go w 1901 r. od niemieckich właścicieli. Pierwotnie nieruchomość objęta była księgą wieczystą K. Tom II karta 1 (wcześniej tom I) i obejmowała powierzchnię 385.29.96 ha, gdzie wpisanym właścicielem dóbr rycerskich był A. F. (1) wpisany 26 marca 1914 r.

W pisemnym zaświadczeniu z 12 lutego 2016 r. geodeta Pan L. N. oświadczył, że zespół pałacowo-parkowy wchodzący w skład majątku dobra rycerskie K., którego ostatnim właścicielem był A. F. (1), obecnie stanowi część działki zapisanej w operacie ewidencji gruntów i budynków jako nr (...) ark.(...) obręb K. gmina K. powiat (...).

Wieś K. położona jest 4 km na zachód od K.. Zespół folwarczny usytuowany jest jeden kilometr na zachód od drogi K.-R.. Teren zespołu folwarcznego w K. można było podzielić na trzy funkcjonalne części: parkowo-rezydencjonalną, podwórze gospodarcze otoczone budynkami gospodarczo-inwentarskimi oraz kolonię domów mieszkalnych pracowników gospodarstwa. Część rezydencjonalna, znajdująca się w północno-zachodniej części tworzyła rozległy park i dwór. Park krajobrazowy zajmuje pow. 3,4 ha i otacza podwórze gospodarcze od strony zachodniej i północnej. Park posiada kształt nieregularny, wydłużony z południa na północ. Położony jest na terenie pagórkowatym, obniżającym się na zachód. W środkowej, niezadrzewionej części położony jest dwór i dom ogrodnika. Charakterystycznym elementem jest droga przejazdowa z południa na północ, która przecina park i pełni funkcję osi kompozycyjnej. Na jej północnym odcinku, po zachodniej stronie rosną w równym rzędzie topole, a po stronie wschodniej znajduje się staw. Przy tej osi usytuowany jest dwór i dom ogrodnika. Dwór został wybudowany pod koniec XIX wieku, murowany w całości podpiwniczony, jednopiętrowy z użytkowym poddaszem, kryty dachem dwuspadowym. W części gospodarczej znajdowało się podwórze folwarczne o kształcie wydłużonego czworoboku. W tej części znajdowały się budynki gospodarcze, obory, stodoła, spichlerz, warsztaty, stolarnia, kuźnia, waga dla świń i magazyny. Kolonia mieszkalna dla pracowników znajdowała się przy zachodniej stronie szosy i składała się z czterech parterowych domów dwurodzinnych z użytkowymi poddaszami. Ponadto przy wjeździe z szosy na drogę zachodnią zlokalizowane były trzy domy.

Zespół ten pełnił wyłącznie rolę mieszkalną i rekreacyjną. Przed drugą Wojną Światową mieszkali tam A. F. (1) z niezamężnymi siostrami M., H. i M., prowadzili otwarty dom, w którym odbywały się liczne spotkania towarzyskie i kulturalne.

B. P., Pani J. C. (1) i Pan P. B. są prawnymi następcami A. F. (1).

Na podstawie postanowienia Sądu Rejonowego w G. z 9 lipca 2014 r. wydanego w sprawie (...) spadek po A. F. (1) synu A. i A. zm.

22 maja 1949r. w G. nabyły siostry Z. B. i M. F..

Na podstawie postanowienia Sądu Rejonowego w Ś. W.. z 04 września 2014 r. wydanego w sprawie (...) spadek po Z. B. zmarłej 21 marca 1953 r. nabyły dzieci M. S., J. B. (1), J. B. (2) i B. B.

Na podstawie postanowienia Sądu Rejonowego w Ś. W.. z 04 września 2014 r. wydanego w sprawie (...) spadek po M. F. zmarłej 28 maja 1959 r. nabyły siostrzenice M. S., J. B. (1), J. B. (2) i B. B..

Na podstawie postanowienia Sądu Rejonowego we W. z 29 maja 2002 r. wydanego w sprawie (...) spadek po J. B. (2) zmarłej 8 lutego 1965 r. nabyły siostry J. B. (1), M. S. i B. B..

Na podstawie postanowienia Sądu Rejonowego we W. z 29 maja 2002 r. wydanego w sprawie (...) spadek po M. S. zmarłej 20 maja 1965 r. nabyli mąż W. S. i córka B. P..

Na podstawie postanowienia Sądu Rejonowego we W. z 29 maja 2002 r. wydanego w sprawie (...) spadek po J. B. (2) zmarłej 8 lutego 1965 r. nabyły siostry J. B. (1), M. S. i B. B..

Na podstawie postanowienia Sądu Rejonowego dla W.– Śródmieście z 28 maja 1986 r. wydanego w sprawie (...) spadek po B. B. zmarłej 31 marca 1986 r. nabyły córka J. D. i wnuk P. G..

Na podstawie postanowienia Sądu Rejonowego Ś. z 8 maja 2013 r. wydanego w sprawie (...) spadek po W. S. zmarłym 30 października 1974 r. nabyła w całości córka B. P..

J. D. po zawarciu związku małżeńskiego 12 maja 1987 r. nosi nazwisko C..

Na podstawie postanowienia Sądu Rejonowego we Wrześni z 29 maja 2002 r. wydanego w sprawie I Ns 429/01 spadek po J. B. (2) zmarłej 8 lutego 1965 r. nabyły siostry J. B. (1), M. S. i B. B..

Na podstawie dekretu PKWN z 06 września 1944 r. o przeprowadzeniu reformy rolnej zespół dworsko-pałacowy został przejęty na własność Skarbu Państwa, a następnie wpisany do księgi wieczystej K. Tom II karta 1, co miało miejsce 01 października 1946 r. Kolejno – nieruchomość została przeniesiona na księgę wieczystej (...).

Po przejęciu dworu przez Skarb Państwa był tam prowadzony Kombinat Państwowy Gospodarstwa Rolnego w R., następnie przejęty przez Agencję Nieruchomości Rolnych.

Zespół dworsko - pałacowy został zbyty przez Skarb Państwa 30 grudnia 2009 r. - na podstawie umowy Agencja Nieruchomości Rolnych sprzedała Z. i M. P. zabudowaną działkę rolną nr (...) arkusz mapy 1 o pow. 38.94.11 ha oraz niezabudowaną działkę rolną nr (...) o pow. 0.28.00 ha.

Wnioskiem z 06 marca 2014 r. spadkobiercy przedwojennego właściciela majątku Pani J. C. (1) i Pani B. P. wystąpili do Wojewody W.. o stwierdzenie, że zespół ten nie podlegał pod przepisy dekretu PKWN o przeprowadzeniu reformy rolnej.

Decyzją z 18 lutego 2019 r. w sprawie (...) Wojewoda W.. orzekł, że nieruchomość obejmująca działki nr (...) w części oznaczonej na mapie zakreśleniem poziomy, obręb K., arkusz mapy 1, dla której Sad Rejonowy w G. prowadzi księgę wieczystą (...), na której zlokalizowany jest zespół dworsko-pałacowy w K., nie podpadała pod działanie art. 2. ust./1 lit. e dekretu PKWN

z 6 września 1944 r. o przeprowadzeniu reformy rolnej.

W tak ustalonym stanie faktycznym Sąd Okręgowy poczynił następujące rozważania prawne.

Jako podstawę prawną roszczenia powodów Sąd Okręgowy podał art. 417 § 1 k.c.

Sąd pierwszej instancji co do zasady uznał, że roszczenie powodów było uzasadnione, jednocześnie odmówił skuteczności podniesionemu przez stronę pozwaną zarzutowi przedawnienia roszczenia. W tych okolicznościach Sąd Okręgowy stwierdził, iż wystąpiły procesowe przesłanki umożliwiające wydanie w sprawie wyroku wstępnego.

Sąd Okręgowy potwierdził stanowisko powodów, iż zdarzeniem, które definitywnie spowodowało szkodę po stronie powodów, była umowa zawarta 30 grudnia 2009 r. dotycząca sprzedaży spornych części nieruchomości. Za bezzasadne Sąd Okręgowy uznał w związku

z tym zarzuty dotyczące wygaśnięcia bądź przedawnienia roszczeń powodów. Zdaniem Sądu pierwszej instancji nie ulegało wątpliwości, że między sporną czynnością prawną

z 30 grudnia 2009 r. dotyczącą sprzedaży nieruchomości objętej żądaniem pozwu a szkodą powodów istnieje adekwatny związek przyczynowy.

Sąd Okręgowy wskazał, że na tym etapie postępowania oś sporu koncentrowała się wokół zasadniczego zagadnienia dotyczącego źródła wyrządzonej powodom szkody,

a w związku z tym również na zarzucie przedawnienia dochodzonych przez nich roszczeń.

W odniesieniu do pierwszego z tych zagadnień skarżący, formułując zarzuty naruszenia m.in. art. 361 § 1 i 2 k.c. argumentował, że między umową z 30 grudnia 2009 r. a szkodą powodów nie zachodził związek przyczynowy. W ocenie skarżącego źródłem szkody było przejęcie majątku na cele reformy rolnej, co wymagało odmiennej oceny prawnej roszczenia odszkodowawczego i jego przedawnienia.

W tym zakresie Sąd pierwszej instancji wskazał, że w pełni podziela stanowisko wyrażone przez Sąd Najwyższy w wyroku z 4 września 2020 r. wydanym w sprawie

(...). Kwestia powiązań kauzalnych między szkodą po stronie byłych właścicieli wyrażającą się w utracie własności nieruchomości a decyzjami administracyjnymi wydawanymi na podstawie aktów nacjonalizacyjnych przyjmowanych w okresie powojennym i decyzjami późniejszymi, stanowiącymi wtórne konsekwencje uprzednich rozstrzygnięć, których podstawą były akty nacjonalizacyjne, była szeroko podejmowana w orzecznictwie Sądu Najwyższego w kontekście dekretu z dnia 26 października 1945 r. o własności

i użytkowaniu gruntów na obszarze m.st. W. (Dz. U. Nr 50, poz. 279). Wątpliwości powstające w tym zakresie w judykaturze Sądu Najwyższego zostały rozstrzygnięte uchwałą składu siedmiu sędziów z dnia 28 marca 2018 r., (...), OSNC 2018, nr 7-8, poz. 65, w której przyjęto, że w razie stwierdzenia nieważności decyzji administracyjnej utrzymującej w mocy decyzję odmawiającą ustanowienia na rzecz byłego właściciela nieruchomości prawa użytkowania wieczystego, źródłem poniesionej przez niego szkody nie jest późniejsza decyzja zezwalająca z naruszeniem prawa na sprzedaż lokali w budynku położonym na tej nieruchomości.

Sąd Okręgowy wskazał, że dekret z dnia 6 września 1944 r. o przeprowadzeniu reformy rolnej stanowił, że wszystkie nieruchomości ziemskie, wymienione w art. 2 ust. 1 lit. b-e), tj. niestanowiące uprzednio własności Skarbu Państwa, a objęte działaniem dekretu, przechodzą bezzwłocznie na własność Skarbu Państwa z przeznaczeniem na cele tej reformy. W dekrecie nie przewidziano żadnych indywidualnych aktów stosowania prawa, które warunkowałyby ten skutek; przejście własności następowało z mocy prawa, z chwilą wejścia w życie dekretu. Decyzje, których możliwość wydawania przewidywał § 5 ust. 1 rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Reform Rolnych z dnia 1 marca 1945 r. w sprawie wykonania dekretu Polskiego Komitetu Wyzwolenia Narodowego z dnia 6 września 1944 r. o przeprowadzeniu reformy rolnej (Dz. U. Nr 10, poz. 51 z późn. zm., dalej - "rozporządzenie z dnia 1 grudnia 1945 r."), nie były konieczne do wystąpienia skutku rzeczowego w postaci przejścia własności nieruchomości. Miały one służyć jedynie rozstrzygnięciu spornych przypadków, a samodzielną podstawę wpisu w księdze wieczystej Skarbu Państwa stanowiło zaświadczenie Wojewódzkiego Urzędu Ziemskiego stwierdzające, że nieruchomość ziemska jest przeznaczona na cele reformy rolnej, które dokumentowało jedynie powstały ex lege stan rzeczy (por. art. 1 ust. 1 dekretu Rady Ministrów z dnia 8 sierpnia 1946 r. o wpisywaniu w księgach hipotecznych (gruntowych) prawa własności nieruchomości przejętych na cele reformy rolnej, Dz. U. Nr 39, poz. 233 z późn. zm. i uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 17 lutego 2011 r., (...), OSNC 2011, Nr 10, poz. 109 oraz powołane tam obszerne orzecznictwo).

Skutek określony w art. 2 dekretu mógł jednak nastąpić tylko wtedy, gdy nieruchomość, zgodnie z tym przepisem, podlegała jego działaniu. Jeżeli w drodze decyzji administracyjnej wydanej na podstawie § 5 rozporządzenia z dnia 1 grudnia 1945 r. stwierdzono, że nieruchomość stanowiąca własność poprzedników prawnych powodów nie mieściła się

w granicach określonych w art. 2 ust. 1 lit. e dekretu, co nie było kwestionowane, oznacza to, że Skarb Państwa nie stał się nigdy jej właścicielem na podstawie tego aktu. W sprawie nie wykazano również, by pozwany uzyskał własność nieruchomości należącej do poprzedników prawnych powodów na skutek innych zdarzeń, które poprzedzałyby podjęcie decyzji

o sprzedaży. W orzecznictwie zauważa się przy tym, że decyzje wydawane na podstawie § 5 rozporządzenia z dnia 1 grudnia 1945 r. rozstrzygają w sposób wiążący dla wyniku postępowania cywilnego o tym, czy konkretna nieruchomość należała do kręgu określonych

w art. 2 ust. 1 lit. e dekretu (por. uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 18 maja 2011 r.,

(...), OSNC 2011, nr 12 i poz. 133 i wyrok Sądu Najwyższego z dnia 22 listopada 2012 r., (...), OSNC 2013, Nr 6, poz. 79).

Zdaniem Sądu Okręgowego nie można w konsekwencji zgodzić się z twierdzeniem pozwanego, że decyzja o sprzedaży skutkowałą in casu jedynie nieodwracalnością uprzedniego przejęcia majątku, skoro do jego przejęcia w płaszczyźnie prawnorzeczowej nie doszło,

a poprzednicy prawni powodów pozostawali w dalszym ciągu jego właścicielami, na co nie rzutował stan księgi wieczystej ani pozbawienie ich posiadania nieruchomości. Ani zaświadczenie Wojewódzkiego Urzędu Ziemskiego stanowiące podstawę wpisu w księdze wieczystej ani sam wpis, a tym bardziej objęcie przez Skarb Państwa nieruchomości

w posiadanie, nie skutkowałą odjęciem prawa własności dotychczasowym właścicielom. Akty te otworzyły łańcuch zdarzeń, który ostatecznie doprowadził do wyrządzenia powodowi szkody w postaci utraty własności, nie stanowiły jednak jej samodzielnego źródła.

Sąd Okręgowy wskazał, że do utraty prawa własności doszło dopiero na skutek decyzji o sprzedaży w powiązaniu ze zbyciem prawa własności budynku i ustanowieniem prawa użytkowania wieczystego, co ze względu na działanie ręką wiary publicznej ksiąg wieczystych (art. 5 u.k.w.h.) doprowadziło do utraty praw przez dotychczasowych właścicieli (por. w tym kontekście uchwałę składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 15 lutego 2011 r., (...), OSNC 2011, nr 7-8, poz. 76). Pozwany wyzbył się w ten sposób praw, których nie był dysponentem, doprowadzając do utraty własności przez rzeczywistych właścicieli. Bieg przedawnienia roszczenia odszkodowawczego, jako związanego wadliwością decyzji o sprzedaży, należało w związku z tym określić stosownie do art. 160 § 6 k.p.a. w dawnym brzmieniu (por. uchwałę pełnego składu Izby Cywilnej Sądu Najwyższego z dnia 31 marca 2011 r., (...), OSNC 2011, nr 7-8, poz. 75).

Sąd pierwszej instancji zważył, że na ocenę tę nie rzutował argument pozwanego, że decyzja o sprzedaży nie wywoływała samodzielnych skutków prawnych, a niemożność odzyskania nieruchomości przez powodów spowodowało dopiero zawarcie umowy sprzedaży w dniu 30 grudnia 2009 r. Zawarcie umowy stanowiło realizację tej decyzji, która zarazem stanowiła podstawę zawarcia umowy. W adekwatnym związku przyczynowym

z wyrządzeniem szkody w postaci utraty prawa własności pozostawało w takiej sytuacji zarówno wydanie wadliwej decyzji o sprzedaży, jak i zawarcie umowy. Druga z tych przyczyn nie pochłaniała jednak pierwszej, a skoro powodowie oparli powództwo na drugim z tych zdarzeń sprawczych, co mogli uczynić, to zdarzenie determinowało właściwy reżim prawny do oceny biegu przedawnienia roszczenia. Pogląd, że w świetle art. 361 § 1 k.c. adekwatny związek przyczynowy może obejmować więcej niż jedną z następujących po sobie przyczyn ma utrwalony charakter (por. np. orzeczenie Sądu Najwyższego z dnia 21 czerwca 1960 r.,

(...), OSN 1962, Nr 3, poz. 84 i wyroki Sądu Najwyższego z dnia 14 marca 2002 r.,

(...), niepubl., z dnia 13 listopada 2003 r., (...), niepubl., z dnia 19 września 2018 r., (...), niepubl. oraz z dnia 3 kwietnia 2019 r., (...), niepubl.); nie zanegował go również Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 28 marca 2018 r., (...), zwracając jedynie uwagę, że należy do niego podchodzić "z ostrożnością").

Nieuzasadnione okazały się w konsekwencji również zarzuty związane z twierdzeniem, że roszczenie powodów uległo wygaśnięciu bądź przedawnieniu (art. 6 ust. 1 ustawy z dnia 15 listopada 1956 r. o odpowiedzialności Państwa za szkody wyrządzone przez funkcjonariuszów państwowych i art. 442 § 1 k.c.).

Sąd Okręgowy wskazał, że wbrew twierdzeniom szeroko prezentowanym przez pozwanego w odpowiedzi na pozew – bieg terminu przedawnienia w sprawie nie wyznaczały decyzje nacjonalizacyjne z 1944 r., co więcej jedynie pośrednio wyznaczała go umowa sprzedaży z 30.2009r., wskazywała ona na 10 – letni okres dla ostatecznego przedawnienia roszczenia. Istotne znaczenie w tym zakresie miały jednak czynności podejmowane

w postępowaniu administracyjnym przed Wojewodą W. w sprawie stwierdzenia, że przedmiotowy zespół dworsko-parkowy nie podlegał pod przepisy dekretu PKWN - ta bowiem decyzja z 18 lutego 2019r. jako prejudykat wyznaczał na nowo bieg terminu przedawnienia wyznaczony normą prawną kodowaną w art. 442⁽¹⁾ § 1 kc. W tym zakresie Sąd Okręgowy

w pełni podzielił stanowisko wyrażone w wyroku Sądu Apelacyjnego w W. z dnia

17 lipca 2019 r. w sprawie (...), zgodnie z którym orzeczenie sądu administracyjnego wydane na podstawie art. 145 § 1 p.p.s.a. oznacza stwierdzenie we właściwym postępowaniu, w rozumieniu art. 417⁽¹⁾ § 2 k.c., niezgodności z prawem. Prejudykatem umożliwiającym dochodzenie odszkodowania na podstawie powyższego przepisu jest zatem nie tylko orzeczenie administracyjne obejmujące stwierdzenie na podstawie przepisów kodeksu postępowania administracyjnego, że ostateczna decyzja administracyjna jest nieważna (art. 156 § 1 k.p.a.), stwierdzenie na podstawie art. 158 § 2 w zw. z art. 156 § 2 k.p.a. wydania zaskarżonej decyzji z naruszeniem prawa oraz w razie stwierdzenia naruszeń prawa dających podstawę do wznowienia postępowania zakończonych decyzją ostateczną na podstawie art. 145 § 1 k.p.a.

Apelację od powyższego wyroku wywiódł pozwany, zaskarżając go w całości.

Zaskarżonemu wyrokowi pozwany zarzucił naruszenie:

1. art. 327¹ § 1 pkt 2 k.p.c. poprzez brak wyjaśnienia w uzasadnieniu zaskarżonego orzeczenia podstawy prawnej rozstrzygnięcia, w tym w szczególności braku jakiegokolwiek wyjaśnienia dlaczego Sąd uznał powództwo złożone w niniejszej sprawie za usprawiedliwione co do zasady oraz braku odniesienia się do twierdzeń podnoszonych przez pozwanego w odpowiedzi na pozew oraz dalszym piśmie procesowym;
2. art. 6 ust. 1 ustawy z dnia 15 listopada 1956 r. o odpowiedzialności Państwa za szkody wyrządzone przez funkcjonariuszów państwowych (Dz. U. z 1956 r. Nr 54 poz. 243) przez jego niewłaściwe zastosowanie polegające na przyjęciu, że roszczenie powodów nie uległo przedawnieniu,
3. art. 442¹ § 1 k.c. przez jego niewłaściwe zastosowanie polegające na przyjęciu przez Sąd orzekający jakoby decyzja z dnia 18 lutego 2019 r. wyznaczała na nowo bieg terminu przedawnienia roszczenia powodów, co skutkowało uznaniem, iż roszczenie nie uległo przedawnieniu;
4. art. 361 § 1 i § 2 k.c. poprzez niewłaściwe zastosowanie i uznanie, że pomiędzy czynnością prawną z dnia 30 grudnia 2009 r. a szkodą powodów istnieje związek przyczynowy i że przedmiotowa umowa sprzedaży wyrządziła szkodę w majątku powodów w postaci utraty prawa własności nieruchomości.

W oparciu o powyższe zarzuty pozwany wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku wstępnego w całości poprzez oddalenie powództwa w całości oraz zasądzenie od powodów na rzecz Skarbu Państwa - Prokuraturii Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej kosztów procesu za postępowanie przed sądem pierwszej instancji według norm prawem przepisanych oraz zasądzenie od powodów na rzecz Skarbu Państwa - Prokuraturii Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej kosztów procesu za postępowanie przed sądem drugiej instancji według norm prawem przepisanych.

W odpowiedzi na apelację powodowie wnieśli o oddalenie apelacji oraz o zasądzenie od pozwanego na rzecz powodów zwrotu kosztów procesu przed Sądem drugiej instancji, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje.

Apelacja nie zasługiwała na uwzględnienie.

Sąd Apelacyjny podziela dokonane przez Sąd Okręgowy ustalenia faktyczne i przyjmuje je za własne, nie dzieląc wszystkich rozważań prawnych Sądu pierwszej instancji, o czym w dalszej części uzasadnienia.

.

Przed przystąpieniem do rozpoznania poszczególnych zarzutów, należy odnieść się do zasadności wydania przez Sąd pierwszej instancji wyroku wstępnego. Zgodnie

z art. 318 § 1 k.p.c. sąd, uznając roszczenie za usprawiedliwione w zasadzie, może wydać wyrok wstępny tylko co do samej zasady, co do spornej zaś wysokości żądania - zarządzić bądź dalszą rozprawę, bądź jej odroczenie. W treści

art. 318 § 1 k.p.c. jednolicie rozumianej, wskazano, że wyrok wstępny powinien rozstrzygać o istnieniu konkretnego stosunku prawnego lub prawa, z którego wynika dochodzone roszczenie. Zwrot „zasada” odnosi się do przedmiotowej i podmiotowej strony procesu, a zatem do wszystkich elementów stosunku prawnego z wyjątkiem rozmiaru świadczenia (...). Przeciwwstawienie w art. 318 § 1 k.p.c. zasadzie roszczenia, jego spornej wysokości, oznacza, zgodnie z art. 318 § 2 k.p.c., że dalsza rozprawa dotyczyć będzie jedynie „spornej wysokości żądania” (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 18 maja 2011 r., sygn. akt (...)).

Jakkolwiek sentencja wyroku Sądu pierwszej instancji odnosi się wprost jedynie do podniesionego przez stronę pozwaną zarzutu przedawnienia, to jednakże całokształt uzasadnienia zaskarżonego wyroku pozwala na odcodowanie głównie myśli tego Sądu, sprowadzającej się do uwzględnienia powództwa co do zasady, przy rozważeniu wszystkich podniesionych przez strony elementów stosunku prawnego, poza wysokością świadczenia. W tym zakresie podkreślić należy, że Sąd pierwszej instancji, wbrew twierdzeniom apelującego, odniósł się w uzasadnieniu do wszystkich zarzutów podniesionych przez pozwanego w odpowiedzi na pozew, w tym nie tylko do zarzutu przedawnienia, ale także do przesłanek odpowiedzialności pozwanego oraz jego twierdzenia o zerwaniu związku przyczynowo – skutkowego pomiędzy zdarzeniem, a szkodą doznaną przez powodów. Z kolei zarzut braku legitymacji biernej został podniesiony dopiero na etapie postępowania apelacyjnego, stąd też kwestia ta nie została rozstrzygnięta przez Sąd pierwszej instancji wyrokiem wstępnym. Wobec powyższego, na uwzględnienie nie zasługiwał zarzut naruszenia art. 327¹ § 1 pkt 2 k.p.c.

Sąd Apelacyjny podziela również twierdzenie Sądu pierwszej instancji, że roszczenie powodów nie zostało przedawnione, oraz że zdarzeniem powodującym zaistniałą po ich stronie szkodę było zawarcie umowy sprzedaży z dnia 30 grudnia 2009 r. Nietrafne są jednakże twierdzenia Sądu Okręgowego, iż to wydanie decyzji administracyjnej przez Wojewodę (...) z dnia 18 lutego 2019 r. wyznaczało na nowo bieg terminu przedawnienia roszczenia powodów, na podstawie art. 442¹ k.c., co zasadnie podniósł apelujący. Powyższe uchybienie nie wpłynęło jednakże na zmianę zaskarżonego rozstrzygnięcia, które ostatecznie odpowiada prawu.

W tym zakresie Sąd Apelacyjny wskazuje bowiem, że w pełni podziela pogląd wyrażony przez Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 22 listopada 2012 r., sygn. akt (...), gdzie wskazano że termin przedawnienia roszczeń odszkodowawczych za szkodę poniesioną wskutek bezprawnego zbycia przez Skarb Państwa nieruchomości wadliwie przejętej na podstawie art. 2 ust. 1 lit. e dekretu Polskiego Komitetu Wyzwolenia Narodowego z dnia 6 września 1944 r. o przeprowadzeniu reformy rolnej (t.j. Dz.U. z 1945 r. Nr 3, poz. 13) rozpoczyna bieg od dnia wydania decyzji administracyjnej w trybie § 5 rozporządzenia z dnia 1 marca 1945 r. w sprawie wykonania dekretu Polskiego Komitetu Wyzwolenia Narodowego z dnia 6 września 1944 r. o przeprowadzeniu reformy rolnej (Dz.U. Nr 10, poz. 51 ze zm.) (art. 442 § 1 zdanie pierwsze k.c.), **jednak w każdym wypadku roszczenie to ulega przedawnieniu z upływem dziesięciu lat od dnia zbycia nieruchomości** (art. 442 § 1 zdanie drugie k.c.). Termin przedawnienia dziesięcioletni od dnia wyrządzenia szkody jest terminem przedawnienia bezwzględnie a tempore facti, niezależnie od tego, czy poszkodowany mógł się dowiedzieć o szkodzie i kiedy się o niej dowiedział. W rozpoznawanej sprawie roszczenie powódek nie uległo przedawnieniu, jako, że sprzedaż nieruchomości nastąpiła 30.12.2009r, zaś pozew został wniesiony 30.12.2019r.

Nieuzasadniony okazał się zarzut naruszenia art.361§ i2 k.c. Trafnie bowiem wskazał Sąd Okręgowy, że przed sprzedażą nieruchomości w 2009 r. w ogóle nie doszło do prawnego przejęcia nieruchomości na mocy dekretu PKWN z 6.09.1944 r. (nie doszło do nabycia prawa własności ex lege), co wynika z decyzji administracyjnej Wojewody (...) z 18.02.2019 r., (...)wywołującej skutek ex tunc. Jeżeli bowiem nie było podstaw do przejęcia nieruchomości w trybie dekretu PKWN z 6. 09.1944r, to przejęta nieruchomość w dalszym ciągu stanowiła własność poprzedników prawnych powodów. Szkodę w majątku powodów wywołało zatem dopiero zbycie przez Skarb Państwa nieruchomości, co nastąpiło 30.12.2009r. To nie działania nacjonalizacyjne, wbrew twierdzeniom apelującego, spowodowały nieodwracalną szkodę w majątku powodów, ale jej zbycie w drodze umowy sprzedaży z dnia 2009 r. Z uwagi na przepisy rękojmi wiary publicznej ksiąg wieczystych powodowie nie mogą już bowiem liczyć na restytucję

fizyczną zespołu dworsko- parkowego w K.. Gdyby osoba trzecia nie nabyła - ze swojej perspektywy - legalną drogą prawa własności obiektu, to powodowie wpisaliby się do księgi wieczystej zwykłym wnioskiem wieczystoksięgowym, w ostateczności skorygowaliby treść księgi wieczystej za pomocą pozwu wniesionego na podstawie art. 10 ustawy z 6 lipca 1982 r. o księgach wieczystych i hipotece. Pozostawaliby bowiem nadal właścicielami nieruchomości, która nigdy nie została skutecznie znacjonalizowana. W obecnym stanie prawnym jest to jednak niemożliwe. Z umowy sprzedaży przedmiotowej nieruchomości wynika, iż kupujący zostali zapewnieni, że „nieruchomość nie jest przedmiotem roszczeń osób trzecich” co potwierdza, że nabyli oni nieruchomość w dobrej wierze i są chronieni mocą rękojmi wiary publicznej ksiąg wieczystych.

Mając powyższe na uwadze, skoro szkoda powodów powstała w 2009r , to do roszczenia odszkodowawczego powodów należy stosować przepisy aktualnego Kodeksu cywilnego, a nie ustawy z dnia 15 listopada 1956 r. o odpowiedzialności Państwa za szkody wyrządzone przez funkcjonariuszy państwowych, zgodnie z podstawową zasadą prawa intertemporalnego, iż dla oceny określonego zdarzenia miarodajny jest stan prawny obowiązujący w chwili jego zaistnienia tj. w rozpoznawanej sprawie zastosowanie ma stan prawny obowiązujący w czasie powstania zdarzenia wywołującego szkodę . Z powyższych względów bezzasadny okazał się zarzut naruszenia art. 6 ust.1 ustawy z dnia 15 listopada 1956r o odpowiedzialności Państwa za szkody wyrządzone przez funkcjonariuszy państwowych.

Nie można także podzielić stanowiska apelującego, że powódki wiedziały o ogłoszonym przetargu w zakresie sprzedaży przedmiotowej nieruchomości, co powinno je skłonić do wytoczenia powództwa o uzgodnienie treści księgi wieczystej z rzeczywistym stanem prawnym. To, że powódki znały stan fizyczny nieruchomości w 2009 roku, nie oznacza, że miały wiedzę w zakresie stanu prawnego i wiedzę o powstaniu szkody. W momencie składania zeznań oczywiście powódki miały już wiedzę o sprzedaży obiektu, ale to nie oddaje ich stanu świadomości przed kilkunastu laty. W księdze wieczystej nie zostały wpisane żadne ostrzeżenia, jednak oczywistym jest, że strona powodowa nie miała podstaw prawnych, aby złożyć wniosek o wpis ostrzeżenia. Zgodnie bowiem z art. 10 ust. 2 u.k.w.h. 2. „roszczenie o usunięcie niezgodności może być ujawnione przez ostrzeżenie. Podstawą wpisu ostrzeżenia jest nieprawomocne orzeczenie sądu lub postanowienie o udzieleniu zabezpieczenia”. Wpis ostrzeżenia byłby więc możliwy po wydaniu orzeczenia sądu, które z kolei musiało zostać poprzedzone wydaniem stosownej decyzji administracyjnej. Wskazać należy, że dopiero wydanie decyzji administracyjnej 18.02.2019r uświadamiało powódkom bezprawność dokonanej sprzedaży nieruchomości przez Skarb Państwa i stanowiło wiedzę o powstaniu szkody w rozumieniu art. 442¹ k.c. O "dowiedzeniu się o szkodzie" można mówić wtedy, gdy poszkodowany zdaje sobie sprawę z ujemnych następstw zdarzenia wskazujących na fakt powstania szkody; inaczej rzecz ujmując, gdy ma "świadomość doznanej szkody".

Wydanie w dniu 18 lutego 2019 r. przez Wojewodę (...) decyzji administracyjnej w przedmiocie niepodpadania zespołu dworsko - pałacowego w K. pod działanie art. 2 ust. 1 lit. e. Polskiego Dekretu Komitetu Wyzwolenia Narodowego z dnia

6 września 1944 r. o przeprowadzeniu reformy rolnej nie wyznaczało na nowo biegu przedawnienia, ale stanowiło moment, w którym powodowie dowiedzieli się o powstaniu po ich stronie szkody. Podkreślić należy, że powódki J. C. (1) oraz B. P. wystąpiły do Wojewody (...) o wydanie decyzji w 2014 r. Świadomość o szkodzie powstaje w momencie wydania decyzji administracyjnej, a nie złożenia takiego wniosku. Niewłaściwym jest zatem utożsamianie wiedzy o sprzedaży nieruchomości z wiedzą o powstaniu szkody (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 22 listopada 2012 r., (...)).

Reasumując wskazać należy, że pomimo pewnych nieprawidłowych wniosków Sądu pierwszej instancji co do „wyznaczenia na nowo” biegu przedawnienia, zaskarżone orzeczenie odpowiadało prawu. Bieg terminu przedawnienia rozpoczął się wraz z momentem powstania szkody w majątku powodów, tj. w dniu zawarcia umowy sprzedaży z dnia 30 grudnia 2009 r. Pozew w niniejszej sprawie został wniesiony w dniu 30 grudnia 2019 r., stąd też przedawnienie roszczenia, zgodnie z terminem przedawnienia wyznaczonym w art. 442¹ § 1 k.c., nie nastąpiło.

Zarzut braku legitymacji biernej Skarbu Państwa, po raz pierwszy podniesiony w apelacji, okazał się bezzasadny. Nie można zgodzić się ze stwierdzeniem, że stroną pozwaną powinna być Agencja Nieruchomości Rolnych (obecnie Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa). Należy bowiem zauważyć, że w przedmiotowej umowie sprzedaży Agencja Nieruchomości Rolnych działała na rzecz Skarbu Państwa, który - jak wynika z § 1 treści aktu notarialnego - został

wskazany jako właściciel. Wydaje się ,że także pozwany nie miał wątpliwości co do przysługiwania mu legitymacji biernej skoro w odpowiedzi na pozew każdorazowo podkreślał, że „w chwili zawarcia umowy sprzedaży z dnia 30 grudnia 2009 r. jako właściciel działki nr (...), z którą związane jest roszczenie strony powodowej, figurował Skarb Państwa”, „(...) została sprzedana przez Skarb Państwa - Agencję Nieruchomości Rolnych”, „(...) nie doszłoby do sprzedaży nieruchomości przez Skarb Państwa”.

W tym stanie rzeczy Sąd Apelacyjny, na podstawie art. 385 k.p.c., apelację oddalił.

Wobec treści art. 318 § 2 k.p.c. Sąd Apelacyjny nie orzekł o kosztach postępowania apelacyjnego.

Sędzia Małgorzata Kaźmierczak

Niniejsze pismo nie wymaga podpisu własnoręcznego na podstawie § 21 ust. 4 zarządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 19 czerwca 2019 r. w sprawie organizacji i zakresu działania sekretariatów sądowych oraz innych działów administracji sądowej jako właściwie zatwierdzone w sądowym systemie teleinformatycznym.

W Portalu Informacyjnym umieściła:

sekr. sąd. Patrycja Amiławska